

Критика. Огляди

ВАЖКИЙ ХРЕСТ

Ярослав Ткачівський. «Христинин хрест».

Івано-Франківськ: Місто НВ, 2025. 49 с.

Повість Ярослава Ткачівського «Христинин хрест» (2025) написана на основі реальних подій. Головна проблема заробітчанства українців у цьому творі загалом не нова. Вона піднімалася в національній літературі від початку ХХ століття і аж до сьогодні. Адже впродовж цього часового простору було кілька хвиль масового виїзду за кордон мешканців України і, зрозуміло, масового заробітчанства. Згадаймо твори Василя Стефаника, Івана Франка, Тимофія Бордуляка, Мирослава Ірчана та ін. І хоч чи не найголовнішою причиною цього явища тоді і тепер є суспільні умови життя українців в конкретну добу (важке матеріальне становище, відсутність місця державної праці у селян або безробіття в місті, затримування або й зовсім невивплата заробленого у ближчий до нас час чи заміна її якимсь товаром і т. д.), що доповнюються особистісними мотиваціями кожного зокрема. Та існують і цілий ряд відмінностей у розкритті цієї проблеми, скажімо, на початку минулого віку і тепер. До прикладу, Матвій Шавала – головний герой повісті Мирослава Ірчана «Карпатська ніч» – це темний, неписьменний селянин, який працювати-ме довгих каторжних дванадцять років на найважчих роботах в Америці (на лісорозробках, в шахті, а згодом у справжньому пеклі – ливарному цеху), перетворившись із могутнього силача-богача на старого діда. І нестерпні умови життя плюс воєнне пекло приведуть його у фіналі твору до божевілля: психіка не витримує такого її перевантаження.

У повісті Я.Ткачівського і Христина, і її чоловік Іван – це також побожні, віруючі християни, симпатичні читачеві, але вже з певним рівнем освіченості, які можуть собі дати раду, як кажуть, не тільки в своєму селі, але й в іншій країні (Христина – на заробітках в Італії, її чоловік – на будівництві в Росії, правда, повернувшись інвалідом, з хворобою хребта). Отож, згадана центральна проблема породжує і цілий ряд дотичних: рідна земля і чужина, щасливе (вдома) і вимушене (сурогатне) материнство (в Італії), гріховність, її причини і каяття, сповідь, щира віра у її сакральну сутність і порушення її Таїнства священником, життя і смерть... А ще – вічне прагнення щастя, і попри все, перевага матеріаль-

ного над духовним і душевним. Адже якби Христина, прагнучи заробити більше грошей на лікування чоловіка та й задля дітей, не спокусилась на народження сурогатних дітей, продавши яких, отримала б більше, ніж на різних роботах на чужині, то, можливо, трагедії і не сталось би...

Письменнику Ярославові Ткачівському загалом вдалося художньо переконливо показати, як у побожній і порядній українській сім'ї відбуваються трагічні метаморфози: обоє стають, не хочучи цього, великими грішниками: Христина повісилась, тобто добровільно пішла із життя, не витримавши людського осуду, порушивши постулати тієї релігійної доктрини, в яку так свято вірила. Ще більшим грішником постає її чоловік Іван, який, прагнучи помститися місцевому пароху за розголошення сповіді, підпалює церкву, святе місце, в полум'ї якого, мимо його волі, самоспалюється. Отож – подвійний гріх. Тому і Христину, й Івана хоронять не як усіх, а як грішників, відступників від віри й церкви. І хоч автор не розкриває глибше духовне єство священника, та устами другорядних, епізодичних персонажів справедливо говорить і про нечуваний гріх духовної особи, через яку (порушення Тайни сповіді) і сталися такі трагічні події в селі (відхід батьків у інші світи, невинні діти залишаються сиротами та ще й у суцільних сільських поговорах).

Ось чому його гріх як священничої особи надто важкий, тому «його душа буде вічно горіти в пеклі», – як скаже «сторонський пан», а народ додасть, що теж нечувано: «То ксьондз-ненза тоту жахливу поголоску селом пустив – шляк би й'го трафив». Клятьба – також гріх, а проклинання церковної особи – подвійний гріх. Тому в творі Ярослава Ткачівського наявний своєрідний контраст, взаємозаперечення. З одного боку, гріх, каяття і сповідь віруючої християнки, а з другого – ще більший гріх священнослужителя, який мав би бути слугою Божим для людей, для їх добра і спасіння, а не задля зла... «Сповідь винна», – уже в кінці повісті твердять селяни, але ж церква закликає вірних християн сповідатися якщо не раз на місяць, то хоча б раз на рік.

Та чи варто сповідатися, якщо через сповідь і її душпастирів твориться зло? А, за етнопсихологами О. Кульчицьким і В. Янівим, однією із центральних рис українців була побожність, віра в Бога, у Божу справедливість. То як тут бути? Тому в фіналі повісті Я.Ткачівського звучить і антиклерикальний струмінь, правда не як головний (як у творах «Люборацькі» А. Свидницького, «Забобон» Леся Мартовича, «День отця Сойки» Степана Тудора та інші, хоч це абсолютно інші твори різних авторів, неоднакових світоглядів і не про нашу добу), а як дотичний, врешті, дискусійний... Бо як серед людей трапляються різні характери, особи з різними переконаннями, добрим чи радше злим нутром, так і серед отців, хоч набагато рідше, або і вкрай рідко, які поводять себе як звичайні християни, здатні на помилки чи негативні вчинки, що аж ніяк не хотілося б бачити в слуг Божих... Врешті, трагічний фінал мотивується

не тільки сповіддю і її наслідками, а й і вищезгаданими і не згаданими причинами, включаючи й специфіку людської натури, перевагою в душі меркантильного, матеріального чи все-таки духовного (гроші чи честь імені), що могло би бути глибше психологічно мотивовано засобами психоаналізу ... А головне неоднозначне питання, на яке шукає відповіді реципієнт: «Чому так сталося, хто винен у такій трагедії сім'ї?» »

Отож, реальні життєві події, їх актуальність, цікаві сюжетні повороти в долі головних персонажів сучасного письменника Ярослава Ткачівського, які загалом, а особливо на початку твору, є привабливими і їх невимовно жаль, а також несподіваний, вражаючий фінал – все це сприяє читабельності повісті про заробітчанство в нинішню добу, спонукає задуматися над багатьма питаннями сьогодення.

Марта Хороб
м. Івано-Франківськ